

Stockholm 2008-06-04

Yttrande över Rapport från Rådet för arkitektur, form och design (2008:1)

Sveriges Arkitekter får härmed lämna remissvar över rapport från Rådet för arkitektur, form och design (2008:1) gällande inrättande av ett centrum för arkitektur, form och design och gestaltningen av den gemensamma miljön.

Sveriges Arkitekter är professions- och intresseorganisation för landets arkitekter, landskapsarkitekter, inredningsarkitekter samt planeringsarkitekter. Förbundets medlemmar är anställda i privat och offentlig tjänst samt verksamma som företagare.

Sveriges Arkitekter har 10.300 medlemmar och organiserar 95 procent av landets verksamma arkitekter. Drygt 2.000 av medlemmarna är arkitektstudenter.

Sveriges Arkitekters uppgift är att verka för goda betingelser för medlemmarnas yrkesutövning och yrkesutveckling samt att hävda betydelsen av ett kvalificerat arkitekt- och planerararbete genom att främja byggnads-, inrednings- och landskaparkitekturens samt planeringens samhällsbetydelse.

Sammanfattning

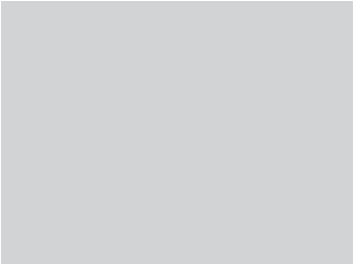
Sveriges Arkitekter anser, sammanfattningsvis

att Sverige som kulturnation måste ha ambitionen att kunna ha såväl ett arkitekturmuseum som ett museum för form och design

att det därför är ett nationellt intresse och av största betydelse för kulturarvet att Arkitekturmuseet med dess arkiv och samlingar behålls, utvecklas och kan fortsätta att verka som ett självständigt museum

att ett självständigt Centrum för arkitektur och form, med uppgifter inom information och kunskapsspridning, med fördel kan knytas till Arkitekturmuseet

att områdena *arkitektur och stadsbyggnad* i en ny centrumbildning måste ges förutsättningar att starta med resurser likvärdiga de som gäller för formområdet i

fråga om utställningsverksamhet, som arena och avseende kommunikation, information, rådgivning och kunskapsutveckling

att Arkitekturmuseet, i en ny samarbetsrelation med ett *Centrum för arkitektur och form*, måste få reala förutsättningar för att kunna utveckla sitt nuvarande uppdrag

att den föreslagna federationen måste förstärkas med myndigheter och institutioner som har för ändamålet nödvändig kompetens inom områdena arkitektur och stadsbyggande

att den i samband med centrumbildningen föreslagna organisationskommittén måste innehålla personer med kompetens inom områdena arkitektur och stadsutveckling

att den föreslagna centrumbildningen bör få ett opinionsbildande uppdrag som går utöver vad Rådet för arkitektur, form och design föreslagit;

att den föreslagna centrumbildningen måste tillföras ökade resurser för att kunna åstadkomma den kompetensprofil och bedriva den verksamhet som beskrivs i utredningen från Rådet för arkitektur, form och design;

att särskild omsorg måste läggas vid rekryteringsprocessen när ledningsfunktionerna ska tillsättas i en ny organisation. Det är angeläget att kravprofilen på en ny chef för Arkitekturmuseet utformas så att man förväntar sig att sökanden har egen praktisk erfarenhet av arkitektoniska processer, är forskningsmässigt meriterad samt har ett dokumenterat pedagogiskt intresse. För chefer inom ett nytt centrum för arkitektur och form måste motsvarande gälla.

att Sverige, oberoende av förslaget att inrätta en ny centrumbildning, behöver en ny, fristående, svensk arkitekturpolitik;

Tidigare skrivelser

Sveriges Arkitekter hänvisar, som grund för detta remissvar till två tidigare skrivelser till Kulturdepartementet och Kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth. Genom skrivelsen *Ett nytt Centrum för arkitektur, form, design och gestaltningen av den gemensamma miljön*, (2008-04-02) har Sveriges Arkitekter redan lämnat förhållandevis utförliga synpunkter på rapporten från Rådet för arkitektur, form och design. De synpunkter som lämnats i denna skrivelse har inarbetats i detta remissvar.

Genom skrivelse 2008-01-28, *Sverige behöver en ny arkitekturpolitik*, har Sveriges Arkitekter påpekat nödvändigheten av en kraftsamling på en nationell arkitekturpolitik. Denna skrivelse bilägges, [bilaga 1](#), och utgör en del av detta remissvar.

Rådets förslag

Förslaget innebär att det idag självständiga Arkitekturmuseet avvecklas i sin nuvarande form. Det nuvarande museet föreslås få ett ändrat uppdrag och en ny inriktning i form av en centrumbildning. Regeringsuppdraget till Svensk Form att

vara mötesplats för form och design förs över till den nya centrumbildningen och Svensk Form föreslås flytta in i Arkitekturmuseets lokaler.

Det nuvarande museet kommer enligt förslaget inte längre benämnas museum utan centrum. Den nya verksamheten förutsätts ha tre huvudfunktioner:

1. Utgöra formmuseum och samling
2. Fungera som mötesplats och offentlig arena
3. Bedriva verksamhet inriktad på kommunikation, information, rådgivning och kunskapsbildning

I ett kommande steg, fr o m den 1 januari 2010, föreslås att ett antal institutioner och museer, alla med statlig finansiering, bildar en *federation* på uppdrag av regeringen för att stötta den nya centrumbildningen. De som är tänkta att utgöra federationen är Statens Konstråd, Nationalmuseum, Svensk Form, SVID, Boverket och Röhsska museet.

Den nya centrumbildningen förutsätts prioritera följande områden:

- Arkitektur, form och design för ett långsiktigt hållbart och tillgängligt samhälle
- Stadsutveckling och den gemensamma miljön/det offentliga rummet
- Den offentliga upphandlingen
- Näringslivsutveckling genom designprocessen
- Internationell samverkan

Större resurser och ett vidare uppdrag

Direktiven för rådets utredning har varit sådana att förslag inte får medföra ökade kostnader för staten. Rådet har därmed, med sitt förslag, haft att hålla sig inom befintliga ekonomiska ramar.

Sveriges Arkitekter konstaterar att det som i rådets utredning beskrivs som en kraftsamling de facto är en verksamhet som inte tillförs några nya resurser. I stället kalkylerar utredningen med att en sammanläggning av verksamheter, som var för sig har begränsade resurser, med automatik ska leda till kostnadseffektiviseringar och ökad slagkraft. Sveriges Arkitekter finner inte den slutsatsen övertygande.

Sveriges Arkitekter menar därför att den nya, sammanfogade verksamheten, även framgent får beskrivas som resurssvag. Det finns, enligt förbundets uppfattning, en uppenbar diskrepans mellan det framtida verksamhetsinnehåll som rådet skisserar i sin utredning och de resurser som står till förfogande. Jämförelsen med flera av de förebildliga internationella exempel som nämns i utredningen haltar betänkligt. Åtminstone för närvarande saknas i Sverige de ekonomiska förutsättningarna för att driva en verksamhet motsvarande den som nämnda institutioner bedriver och som bland annat tar avstamp i en utvecklad nationell arkitekturpolitik.

Om den centrumbildning som rådet skisserar ska bli ett kraftfullt centrum för kommunikation, information, rådgivning och kunskapsbildning inom arkitektur- respektive formområdena måste större framtida ekonomiska resurser anvisas.

Sveriges Arkitekter vill, för att tro på en framtid för den föreslagna centrumbildningen, se en tydlig politiskt markerad vilja att åstadkomma en starkare finansiering redan i nästa budget.

Det vore också välgörande med en mer offensiv satsning genom att ge den föreslagna centrumbildningen en tydligare *opinionsbildande* roll. Motsvarande verksamheter i Storbritannien och Nederländerna har inte bara en neutral kommunikations- och informationsroll utan också en opinionsbildande och vägledande roll, till båtnad för såväl byggherrar, brukare som samhället i sin helhet. Om verksamheten graderas upp med också en opinionspåverkande uppgift är vi övertygade om att verksamheten, på ett helt annat sätt än annars, kommer att attrahera mycket kompetenta personer att engagera sig i olika roller och uppgifter i verksamheten. Ett mer kringskuret mandat kommer inte att utgöra en lockelse för de personer som kan göra en ny verksamhet synlig, intressant, utåtriktad och uppskattad. Resursnivån bestämmer vilken kompetens man får.

Förslaget har tydlig slagsida åt form och design

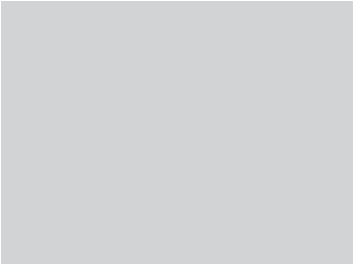
Sveriges Arkitekter eftersträvar i all verksamhet samverkan med andra intressenter och kompetenser. Att samverka innebär dock inte bortseende från olikheter och gränser mellan olika kompetenser. Samverkan måste alltid ske med respekt för innehåll i och olikheter mellan olika kompetenser.

Sveriges Arkitekter har därför en öppen attityd till samverkan med formområdet, men vill ändå i detta sammanhang uttrycka en stark oro för att den föreslagna organisationsformen, inte minst då federationsmodellen som främst är ägnad att gynna formområdet, kommer att medföra att arkitekturen hamnar på undantag.

De myndigheter och institutioner som föreslås utgöra federation hör alla, med undantag för Boverket, hemma inom formområdet. Ingen av dessa myndigheter och institutioner har någon nämnvärd kompetens eller erfarenhet av frågor inom arkitektens område. Organisationsmodellen har därmed en alldeles uppenbar slagsida åt formens område. Att detta kommer att sätta sin prägel på en kommande verksamhet, om nu rådets förslag genomförs, får hållas för troligt.

Inte heller har, utöver Boverket, de tilltänkta federationsmyndigheterna någon kompetens inom områdena stadsutveckling och den gemensamma miljön. När det gäller offentlig upphandling, som nämns som en uppgift för den föreslagna centrumbildningen att bevaka, är det vår bedömning att inte någon av de föreslagna federationsmyndigheterna har särskilt påtaglig kompetens och erfarenhet av sådana frågor. Att områdena stadsutveckling och den gemensamma miljön respektive offentlig upphandling lyfts fram och prioriterats är i grunden positivt, men det förutsätter också att reell kompetens tillförs, något som rådets rapport inte behandlar.

Om federationstanken ska bli trovärdig måste den tilltänkta federationen kraftfullt förstärkas när det gäller myndigheter och institutioner som är arkitekturkompetenta och som har kunskap inom områdena stadsutveckling och offentlig upphandling av arkitektur, form och design. Sker inte detta blir rådets förslag en satsning på form, men knappast på arkitektur.

Att rådets förslag ser ut som det gör får tillskrivas det faktum att det är tunnsått med arkitektur- och stadsutvecklingskompetenta offentliga myndigheter och institutioner. Inte desto mindre måste dessa frågor ges en lösning för att det ska vara möjligt att stödja federationstanken. Sveriges Arkitekter anser tveklöst att såväl Statens Fastighetsverk som Vägverket och Riksantikvarieämbetet har uppgifter och kompetens som bör kvalificera för att ingå i en föreslagen federation. Det är svårbegripligt att rådet inte föreslagit att dessa myndigheter ska ingå i den tänkta federationen med tanke på de beskrivningar som rådet självt gör av dem i sin utredning. Det ges ingen förklaring i utredningen varför dessa myndigheter inte medtagits i uppräknigen av möjliga federationsmedlemmar när samtidigt mer lättviktiga intressenter medtagits.

Även Banverket, Luftfartverket och flera av de statliga bolagen med uppgifter inom bygg- och fastighetssektorerna är minst lika givna aktörer i detta sammanhang som flera av de myndigheter och institutioner som rådet nämner i sin rapport. Med tanke på kommunernas roll och ansvar i fråga om arkitektur och stadsutveckling framstår Sveriges Kommuner och Landsting som en självklar intressent i detta sammanhang, märkligt nog förbigången i rådets uppräknigen av föreslagna federationsmedlemmar.

Arkitektur och form tillsammans?

Det har ovan konstaterats att rådets rapport har en tydlig slagsida åt formens område. I utredningen har formämnet fått en tyngd som inte motsvaras av samma inlevelse i arkitektur- och planeringsämnena. Det är lätt att bibringas uppfattningen att utredningen anser att de beskrivna områdena arkitektur, form och design är ungefär samma sak. Inte minst tydligt blir detta när utredningen väljer att använda ord som ”formen” eller ”formområdet” som samlingsbegrepp när man ska famna hela det samlade område som ska beskrivas.

Sveriges Arkitekter vänder sig inte emot att ett föreslaget nytt centrum får i uppgift att parallellt hantera frågor om arkitektur och form, men vi vänder oss bestämt emot att området ses som ett enda, sammanhållet område där frågor om arkitektur och stadsbyggande behandlas utan åtskillnad från formanknutna frågeställningar. Det finns frågor och förutsättningar som förenar dessa olika områden, men det finns också avsevärda skillnader som måste beaktas och respekteras i ett fortsatt arbete. Så är exempelvis byggnader och anläggningar knutna till en geografisk plats, vilket skapar helt andra förutsättningar för process och utformning.

Dessa skillnader är också till planeringens och arkitekturens nackdel i ett museisammanhang. Det är uppenbart svårare att förmedla exempelvis arkitektoniska processer än tillblivelsen av designade föremål. Sveriges Arkitekter menar att rådet i sin rapport inte berört denna centrala frågeställning. Det ligger nära till hands att tro att en ny verksamhet, för att göra sig populär och uppskattad i ett bredare publikt sammanhang och få upp besöksiffrorna, kommer att välja att exponera och satsa på sådant som är mer lättförståeligt och vardagligt på bekostnad av mer komplexa sammanhang och processer inom arkitekturen och planeringens område.

Sveriges Arkitekter måste, mot bakgrund av att rådet inte berört dessa väsentliga frågor i sin rapport, uttrycka sina farhågor för att formen, avsiktligt eller oavsiktligt, får en dominerande ställning på bekostnad av arkitekturen. I ett vidare arbete är det

nödväntigt att huvudmannen, staten, tydligt och genom direktiv klargör att så inte får bli fallet.

Föreslagen avveckling av Arkitekturmuseet

Den föreslagna nya centrumbildningen innebär att det i dag självständiga Arkitekturmuseet avvecklas. Som en huvudfunktion förutsätts det nya centrumet ha uppgiften att vara formmuseum och svara för samlingar. Detta är en uppgift som sannolikt rymmer oändligt många fler åtaganden än de uppgifter dagens Arkitekturmuseum har. Knappa resurser ska räcka till en verksamhet som förutsätts ha en omfattning och räckvidd som går långt utöver det nuvarande museets åtaganden och uppgifter. Det görs inte trovärdigt i utredningen att det föreslagna formmuseet kommer att ha vare sig resurs eller kompetens att ens åta sig det uppdrag som arkitekturmuseet har i dag än mindre utveckla verksamheten mot de prioriterade områden som identifieras.

Resultatet av detta blir rimligen en kraftig resursminskning för såväl permanent som tillfällig utställningsverksamhet inom arkitekturområdet. Det går inte att komma till någon annan slutsats av Rådets utredning och det bekymrar Sveriges Arkitekter att utredningen inte tydligare reflekterat över konsekvenserna av sitt förslag i dessa avseenden.

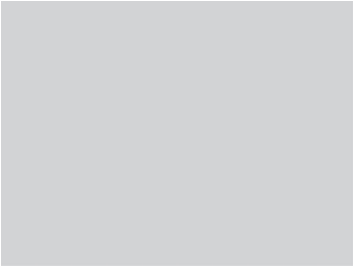
Sveriges Arkitekter ser framför sig, med ett förverkligande av rådets förslag så som det utformats, en dragkamp om knappa resurser i en organisationsform där intressenter och kompetens inom arkitektur och stadsutveckling är underrepresenterade. Det är mot denna bakgrund viktigt att en ny verksamhet ges ett uppdrag som garanterar att området arkitektur och stadsutveckling ges resurser som åtminstone svarar mot den resurstilldelning som kommer att gälla för området form och design.

Sveriges Arkitekter vänder sig mot rådets förslag att i realiteten avveckla Arkitekturmuseet. Som kulturnation måste Sverige ha såväl ambition som råd att hålla sig med ett självständigt arkitekturmuseum. Detsamma gäller för övrigt ett av alla önskat och efterlängtat museum för form och design.

Det är ett nationellt intresse och av största betydelse för kulturarvet att Arkitekturmuseet och dess arkiv och samlingar behålls och kan fortsätta att verka som ett självständigt museum. Arkitekturmuseet har en viktig roll i att förmedla vårt byggda arv och de processer som leder fram till vår byggda miljö. Istället för att avveckla Arkitekturmuseet borde dessa ämnesområden förtydligas, fördjupas och förstärkas.

Allmänt görs en bedömning att Arkitekturmuseet under ett antal år inte har levt upp till behovet av mötesplats för allmänhet och fackfolk i aktuella frågor kring arkitektur och stadsplanering. Detta har också påpekats av Rådet för arkitektur, form och design, dock utan att rådet lyckats analysera orsakerna härtill. Allmänt görs också bedömningen att orsaken till den mindre gynnsamma utvecklingen är att museiledningen inte klarat sitt uppdrag, något som dock inte borde leda till slutsatsen att själva verksamheten ifrågasätts.

Ett arkitekturmuseum behövs för att vi ska kunna förstå vår egen historia inom byggnadskonst och samhällsplanering. Museet utgör vårt gemensamma minne inom området och har en uppgift att med hjälp av sitt arkiv och sina samlingar förmedla

kunskap och förståelse om hur arkitektur och stadsbyggnad medverkar till att bygga vårt samhälle och vår välfärd.

Samlingarna utgör också en viktig pedagogisk resurs för att visa de processer som ligger bakom de byggda resultaten. I rådets utredning understryks betydelsen av att åskådliggöra designprocessen. Att samtidigt ignorera den betydelse som arkitekters arbeten med att arbeta underlagen i form av skisser och ritningar, inför realiserandet av en byggnad visar på en oförståelse för arkitektens arbetsmetod och möjligheten av att med hjälp av detta material öka förståelsen för det som är arkitekturens grund och ursprung.

Arkitekturmuseets arkiv är grunden för dess tillkomst, och dess kärna. Arkivet bygger på donationer och gåvor med Svenska Arkitekters Riksförbund (SAR) donation av bilder och ritningar från 1962 som utgångspunkt. Sveriges Arkitekter, som är organisatorisk efterföljare till SAR, känner följaktligen ett särskilt ansvar för att bevaka hur denna donation hanteras av den svenska staten.

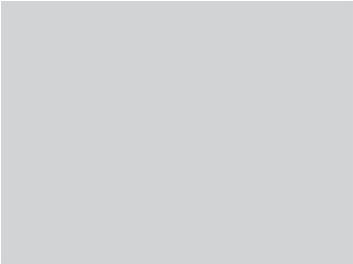
I arkivet finns även ett antal depositioner, varav Konstakademins från 1965 är den främsta. Eftersom arkivet främst omfattar ritningar, fotografier och modeller är det i praktiken att betrakta som en samling. Där finns även skriftliga handlingar med betydelse för att förstå processen kring de projekt som beskrivs av handlingarna. Att ordna utställningar med stöd av dessa samlingar är en central del av museets verksamhet.

Museet drevs fram till 1978 som stiftelsen Sveriges Arkitekturmuseum. Då övergick museet till statligt huvudmannaskap och fick uppgift som centralt arkiv för nyare svensk arkitektur. I avtalet mellan stiftelsen och staten daterat 1977-11-10 står det att ”I de skyldigheter staten övertager ingår i samma omfattning som hittills ansvaret för av stiftelsen mottagna depositioner”.

Bland dessa depositioner återfinns en stor samling ritningar från Kungliga Akademien för de Fria Konsterna. Av ritningsaccessionsregistret framgår att depositionen ”får icke utan akademins tillstånd utlånas till annan institution, till privatpersoner eller till temporära utställningar i Sverige eller utomlands”. Det framgår av ritningsaccessionsregistret att det främst är i samband med depositionerna som det finns förbehåll som förhindrar en flytt av arkivet från museet. Men även donationerna är i vissa fall förenade med förbehåll.

I sin rapport föreslår rådet att museets arkiv och samlingar ska flyttas till annan arkivanordnare. Det är uppenbart att detta förslag är tillkommet utan att rådet införskaffat eller ägt kunskap om bakgrund till och innehåll i de depositioner och donationer som ingår i samlingarna. Bortsett från att det är direkt olämpligt att flytta museets arkiv och samlingar på det sätt som rådet föreslår är det heller inte så lätt att åstadkomma detta, med mindre än att ett beslut om flytt kan utlösa en lång rad av krav från såväl deponerande myndigheter och institutioner som donatorer och deras efterlevande samt. Risken är överhängande att samlingarna splittras och att den infrastruktur för arkitekturforskningen som museets arkiv idag utgör kommer att utarmas.

Överhuvudtaget framstår det som att rådets förslag bortser från arkivets betydelse för arkitekturforskningen och bebyggelsevärden i landet. Argumentationen utgår främst från museets upplysande uppgifter och de minskade besöken efter avskaffandet av fri entré under det enda året 2007.

Sveriges Arkitekter anser att utredningen, utan erforderlig faktainhämtning och utan tillräcklig reflektion, har hanterat frågan om det omfattande arkiv Arkitekturmuseet ansvarar för i form av skisser, ritningar, modeller och fotografier m m. Utredningen konstaterar att de viktigaste delarna av arkivet är digitaliserat och anför detta som ett skäl till att det kan flyttas till annan arkivanordnare. Denna uppgift i rådets rapport har, tillsammans med en rad andra uppgifter om förhållandena inom Arkitekturmuseet, visat sig vara felaktiga. Inom museet har upprättats en erratalista, d v s en förteckning över i utredningen förekommande sakfel ifråga om museet och dess samlingar. Enligt denna lista, som bifogas, [bilaga 2](#), är mindre än en procent av materialet digitaliserat.

Vi får intrycket att utredningen i denna del sökt en lösning som kan frigöra lokaler för den nya centrumbildningen utan att närmare ha kontrollerat sakförhållandena gällande arkivet eller effekterna av och kostnaderna för den föreslagna flytten av arkivet. Överhuvudtaget är utredningens förslag i lokalfrågan ägnat att förvåna. Frågan om organisation av en tänkt ny verksamhet blandas ihop med lokalmässiga förutsättningar på ett sätt som medverkar till begränsningar och låsningar. Det vore en klar fördel om sakfrågan och behovet av en ny centrumbildning kunde få bedömas fristående från de lokalmässiga övervägande som görs i utredningen..

Om arkivet, som rådet föreslår, flyttas till en annan arkivhållare går en rad saker förlorade:

- En avgörande länk mellan aktuell arkitekturdebatt, bakgrundsanalys, och historisk fördjupning.
- Hela den upparbetade kunskap som personalen besitter om de nära tre miljoner objekt som nu finns i samlingen.
- En central instans och kompetens för målmedvetet samlande och förvaltning av den mycket speciella typ av arkivmaterial som arkitektarbete genererar.

Resultatet blir att vi gradvis kommer att veta allt mindre och mindre, och kunna ta reda på allt mindre, om arkitekturens tillkomstprocess och produktionsvillkor. Sveriges Arkitekter har svårt att se att detta är förenligt med utredningens syfte: att belysa hur en myndighet eller institution kan ”främja och förmedla kunskap om hur en ökad kvalitet inom arkitektur, form och design kan bidra till samhällsutvecklingen (ur regeringens direktiv för utredningen).

Arkivet är i mångt och mycket grunden för Arkitekturmuseet. Arkivfrågan kräver därför ytterligare noggranna överväganden och utredningar. Frågan har inte på ett tillfredsställande sätt berörts eller belysts i rådets utredning. Det redogörs exempelvis inte i utredningen vilka resurser som kan frigöras vid en flytt av arkivet. Var än arkivet lokaliseras kommer det att vara förenat med en kostnad för staten. Dessutom är arkivets nuvarande lokaler explicit utformade för detta ändamål. Lokalerna torde vara svåra att använda för andra ändamål än just arkiv.

Det är Sveriges Arkitekters uppfattning att Arkitekturmuseet ska behållas, och med utgångspunkt i sammanhållet eget arkiv och egna samlingar, ges möjlighet att vidareutveckla sitt uppdrag. Som framgår av vad Sveriges Arkitekter framhåller i det följande går detta utomordentligt väl att åstadkomma i samverkan med ett nyinrättat Centrum för arkitektur och form.

Centrumbildning och museum går att förena

Enligt Sveriges Arkitekters uppfattning går det utomordentligt väl att förena en centrumbildning med ett bibehållet Arkitekturmuseum. Det hela är inte fråga om antingen eller, vilket en läsning av rådets rapport kan ge anledning att tro. Det är tvärtom farligt att se det som ett antingen eller. En centrumbildning och ett museum har olika uppgifter och roller som inte utesluter varandra, utan tvärtom går utmärkt väl att förena i en organisatorisk form som stöps efter de förväntningar och önskemål man har på både ett centrum och museet.

Det har under senare år blivit vanligt med centrumbildningar, främst inom universitetsvärlden. Det är en form som tillämpas för att snabbt få igång tvärvetenskapliga satsningar och samverkan mellan olika aktörer från skilda organisationsformer och miljöer. Ofta har sådana satsningar en tioårshorisont. Det ligger i själva grundtanken att vara anpassningsbar till en föränderlig värld. Om tio år kanske inte det mest intressanta gränssnittet är det vi ser idag. Ett museum är en helt annan typ av institution, stabil och långsiktig. Ett centrum uppstår i nuet och arbetar med samtidens frågor, den dag det är irrelevant läggs det ner. Ett bra museum arbetar också i sin samtid, för sin aktuella publik, men använder sig av aktivt av det förflutna som en ständig källa till ny kunskap och nya perspektiv.

Det finns inte skäl, på sätt som rådet föreslagit, att entydigt välja det ena före det andra. Att välja bort museets funktion och uppgift för att helt satsa på en centrumbildning, i vars hela natur det ligger att inte vara lika långsiktig, är en åtgärd som Sveriges Arkitekter starkt ifrågasätter. Man bör tänka sig för åtskilliga gånger innan man lägger ner ett museum och flyttar dess arkiv. Den skada detta kan åstadkomma kan visa sig bli irreparabel och med stor kunskaps- och historieförlust som resultat. Sveriges Arkitekter menar att föreslagen avveckling av Arkitekturmuseet är djupt olycklig ur arkitektursynpunkt, ur folkbildningssynpunkt och sett utifrån ett kulturarvsperspektiv.

Sveriges Arkitekter föreslår därför att ett *Centrum för arkitektur och form* adderas till det nuvarande Arkitekturmuseet. En ny, samlad verksamhet kan då bära upp såväl museets som centrumbildningens roller och uppgifter, som med all säkerhet också kommer att visa sig vara ömsesidigt befruktande. Inget hindrar, som Sveriges Arkitekter ser det, att en ny verksamhet också får till uppgift att lägga grunden för ett formmuseum. En sådan uppgift måste på sikt vara möjlig att förena med Arkitekturmuseets verksamhet och museets nuvarande samlingar.

Ett nytt centrum bör få namnet *Centrum för arkitektur och form*. Begreppet design bör utmönstras, främst med hänvisning till ordets förflackning i dagligt språkbruk. I allmänt tal används ordet design i alla tänkbara sammanhang och som en beskrivning av sinsemellan helt artfrämmande verksamheter och företeelser. Centrum för arkitektur och form är en i sammanhanget mer precis och adekvat benämning.

Hur få kompetens och rätt profil?

Den föreslagna centrumbildningen kommer, inom formområdet, tillföras personal (från Svensk Form och SVID) som har erfarenhet av att arbeta med kommunikation, information, rådgivning och kunskapsbildning inom sina respektive områden. Dessvärre gäller detta inte på samma sätt arkitekturområdet eftersom Arkitekturmuseets personal, så vitt kan bedömas, överlag inte har den inriktning och bakgrund som krävs för att sköta det föreslagna nya uppdraget.

Medan personal med rätt kompetensprofil inom formområdet kan kliva in i den nya centrumbildningen direkt måste sannolikt en betydande del av Arkitekturmuseets nuvarande personal bytas ut mot personer som har den kompetensprofil det nya uppdraget förutsätter, vilket vare sig formellt eller praktiskt torde vara lätt att åstadkomma. Verksamheten kommer därmed sannolikt inte att starta med jämbördiga förutsättningar. Inom arkitekturområdet måste man inleda en tänkt nystart med en sannolikt långdragen omstruktureringsprocess, medan formområdet kan rulla sin verksamhet vidare med utgångspunkt i en för denna verksamhet bredare plattform.

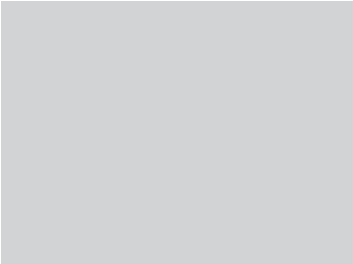
De komplikationer detta kan innebära har inte berörts i rådets utredning. Överhuvudtaget är det förvånande att frågor gällande omställningen från museets nuvarande uppdrag till det föreslagna nya inte berörts mer ingående i utredningen. Den nya centrumbildningen föreslås få ett helt annat inkråm än vad museet har i dag. Även om utredningen väljer att avstå från att skriva det rakt ut innebär utredningsförslaget att Arkitekturmuseet avvecklas. Den personal som idag finns för att fullgöra museets nuvarande uppdrag kommer inte i alla delar vara den personal som den nya centrumbildningen behöver för att klara sina framtida uppgifter.

Det är till yttermera visso så att museet i dag saknar flera nyckelpersoner som ett resultat av en omvittnat dålig arbetsmiljö och alltmer uppmärksammade brister i verksamhetens ledning. Härtill bör framhållas att museichefens förordnade utgår under innevarande höst. Arkitekturmuseet kommer därmed, vid förslaget ikraftträdande av en ny centrumbildning den 1 januari 2009, vara chefslöst.

Utredningen räknar in Arkitekturmuseets personal som en kompetens och en resurs i den föreslagna nya centrumbildningen. Arkitekturkompetenta resurser inom Arkitekturmuseet har dock redan under utredningsarbetets gång reducerats till ett minimum, varför museet, vid en tänkt start av en ny verksamhet den 1 januari 2009, långt ifrån kan mobilisera den kompetens och de resurser utredningen beskriver. Resurserna består idag, som ett resultat av utvecklingen sedan en tid, främst av beviljad budget och lokaler, inte i första hand en väl avvägd personalresurs.

Det är alltså en mycket avklädd verksamhet inom arkitekturområdet som den 1 januari ska möta väl rustade och flertaliga intressenter inom formområdet. Obalansen kunde inte vara tydligare.

Den kompetensprofil det nya centrumet behöver beskrivs mycket kortfattat i slutet av utredningen. Sveriges Arkitekter konstaterar att det vid start av det nya centrumet den 1 januari 2009 kommer att föreligga en betydande avvikelse mellan befintlig och önskad kompetensprofil. Hur detta ska kunna ges inom befintlig resursram framstår som en minst sagt utmanande uppgift.

Av rådets utredning framgår vidare att man tänker sig att en ny centrumbildning också ska vara rådgivande till beställare av arkitektur- och formtjänster och driva någon slags konsultverksamhet inom detta område. Sveriges Arkitekter finner det långt ifrån självklart att en centrumbildning ska bedriva den sortens verksamhet. Ett avgörande skäl för förbundets tveksamhet härvidlag är att olika aktörer på den öppna och fria marknaden på olika sätt redan erbjuder sådana tjänster. Det förefaller tveksamt att en statligt finansierad verksamhet på föreslaget sätt ska erbjuda tjänster som redan ingår i det tjänsteutbud den fria marknaden aktörer redan, och på olika sätt, kan erbjuda. Dessutom kräver en sådan verksamhet en kompetens som den föreslagna Centrumbildningen, med de knappa resurser som står till förfogande, näppeligen kan mobilisera.

En ny svensk arkitekturpolitik

Sveriges Arkitekter har i tidigare skrivelse, 2008-01-28, lyft fram behovet av en ny och utvecklad svensk arkitekturpolitik.

Sveriges Arkitekter har uppfattningen att politikområdena arkitekturpolitik respektive formpolitik har många beröringspunkter men att det inte är självklart att lägga samman dessa i en allomfattande svensk politik för arkitektur och form. Såväl arkitekturpolitik som formpolicy behöver skärpas och tydliggöras. Vi anser att bäst förutsättningar för att åstadkomma detta skapas om de bägge politikområdena utvecklas inom sin egen kontext, exempelvis på det sätt som nyligen skett i Danmark.

Dessa ställningstaganden påverkas inte av förslaget att inrätta ett nytt Centrum för arkitektur, form och design samt gestaltningen av den gemensamma miljön. Att inrätta en sådan centrumbildning ger i sig inte anledning att med automatik eller självklarhet betrakta arkitektur, form och design som ett enhetligt politikområde.

Det nuvarande nationella handlingsprogrammet för arkitektur, form och design, Framtidsformer, framstår på det stora hela som förlegat. Det finns inte skäl att fortsätta i samma hjulspår genom att lappa vidare på ett handlingsprogram som inte fått någon egentlig genomslagskraft och till stora delar är okänt för både offentliga myndigheter, byggherrar, brukare och allmänheten.

Det behövs ett nytänkande och en satsning på att var för sig utveckla de två politikområdena arkitektur respektive form.

Sveriges Arkitekter

Laila Strunke
Ordförande

Staffan Carenholm
Förbundsdirektör